

КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ЯК ПОЛЕ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ

Обґрунтовано твердження про те, що звуження поняття культурного простору до «мовно-культурного» без забезпечення присутності національного культурного та інформаційного продукту на всій без винятку території країни призвело до неприйняття і ворожості досить великих груп населення окремих районів Донецької та Луганської областей та Криму, де в культурному на інформаційному просторах панував російський продукт, до українського контенту цього простору та, як наслідок, до української державності. Український культурний простір розглядається з політичної точки зору як простір, що належить українській політичній нації, тобто усьому народу України, і потребує постійної уваги та захисту з боку держави та громадськості. Регіональні ідентичності є важливою складовою української політичної нації за умов визнання населенням кожного регіону спільних громадянських та національних цінностей Української держави, що передбачає наявність цілісної гуманітарної політики.

Ключові слова: політична нація, національна ідентичність, культурний простір, гуманітарний простір.

Barna Oleg. Cultural space as a field of formation of national and political identities

It is substantiated that narrowing the concept of cultural space to «linguistic and cultural» without ensuring the presence of national cultural and informational product in all the territory of the country has led to the rejection and hostility of sufficiently large population groups in certain regions of Donetsk and Luhansk regions and Crimea, where cultural information space was dominated by the Russian product, to the Ukrainian content of that space and, as a consequence, to the Ukrainian statehood. The Ukrainian cultural space is viewed from a political point of view as a space belonging to the Ukrainian political nation, that is, to the whole nation of Ukraine, and needs constant attention and protection from the side of the state and the public. Regional identities are an important component of the Ukrainian political nation in the face of the recognition by the population of each region of the common civic and national values of the Ukrainian state, which presupposes a coherent humanitarian policy.

Key words: political nation, national identity, cultural space, humanitarian space.

Культура як спосіб життя визначає рівень розвитку людських суспільств, які й створили цю культуру. Така взаємозалежність актуалізує дослідження низку чинників, які продукують внутрішні та зовнішні характеристики різних спільнот та утворюють культурний простір. Поза сумнівом, етнічний та політичний чинники є найважливішими для розуміння природи нації. Основна різниця між громадянським (політичним) та етнічним націоналізмами в тому, що, у першому випадку, національність є в принципі відкритою та добровільною, її можна (а іноді потрібно) одержати. У другому випадку національність розглядається як вроджена, її не можна отримати чи змінити індивідуальним актом волі, вона є «генетичною» характеристикою. Відповідно культури різних націй відрізняються, як і типи націоналізму, характерні для цих спільнот. За визначенням Ентоні Д. Сміта, нація є колективом людей, які мають власну назву, свою історичну територію, спільні міфи та історичну пам'ять, спільну масову громадянську культуру, спільну економіку і єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів¹.

Формування української політичної нації є передумовою внутрішньої стабільності України, важливою складовою гуманітарної і політичної безпеки держави. Необхідною частиною цього процесу є витворення нової, політичної ідентичності громадян України, яка базуватиметься на спільному розумінні громадянських цінностей. Культурний простір, його смислові характеристики мають потенціал впливу на процес формування нації. Саме в культурному просторі функціонує колективна пам'ять, розгортаються різні ідеології, які борються за вплив на свідомість громадян. Забезпечення єдності українського культурного простору, популяризація світоглядно-ціннісних настанов української політичної нації є важливими завданнями гуманітарної і політичної безпеки держави². Лише становлення української політичної нації забезпечить можливість для участі кожного громадянина у державотворчому дискурсі. Тому будувати український національний проект, звертаючись виключно до етнічних цінностей, є непродуктивним шляхом, що не сприятиме суспільній консолідації. Проте нехтувати чи применшувати роль та місце титульного етносу також є, на нашу думку, непродуктивним, особливо в умовах зовнішніх гібридних загроз.

Терміни «етнічна нація» та «політична нація» ввів у науковий обіг німецький історик Фрідріх Майнеке у книзі «Світове громадянство і національна держава» (1907), де застосовував ці поняття для позначення різних сукупностей явищ: належність до етнічної нації не залежить від політичних кордонів, у той час як належність до політичної нації обмежена ними³. Відтоді проблемами формування націй, різні умови та чинники, що впливають на ці процеси, постійно є об'єктом досліджень науковців, політиків, громадських діячів у різних країнах світу.

Поняття культурного простору, його роль у формуванні націй аналізується в працях зарубіжних та вітчизняних науковців Е. Гелнера, Л. Грінфелд, В. Каганського, М. Кулешової, К. Сауера, М. Степика, О. Шлютера. Р. Шпорлюка та ін. Різні підходи до вивчення взаємозв'язку гуманітарного простору та культури використовують М. де Серто, М. Фуко, А. Лефевр, П. Нора, М. Ямпольський, А. Гуревич, С. Деніелс, Ф. Джеймісон, Д. Харвей та ін. Процес формування націй, його особливості у різних культурах досліджували Б. Андерсон, Д. Гатчінсон, Г. Кон, Е. Сміт, Ф. Майнеке та ін.

Проблеми становлення української політичної нації, особливості формування національної ідентичності розглядалися в працях вітчизняних дослідників Ю. Баркова, О. Бодрука, Т. Воропай, В. Горбатенка, Я. Грицака, В. Дзоза, С. Здіорука, Ю. Зерній, Т. Злобіної, В. Карлової, Г. Кас'янова, А. Качинського, І. Кресіної, В. Крисаченка, О. Литвиненка, В. Лісового, О. Майбороди, В. Масненка, Л. Нагорної, М. Ожевана, Б. Парохонського, А. Портнова, О. Проценка, М. Розумного, М. Рябчука, В. Середи, Т. Стародуб, М. Степика, Р. Шпорлюка, І. Юхновського та багатьох інших.

Аналіз наукових джерел вказує на потребу комплексного вивчення культурного простору як теоретичної категорії та емпіричного явища, а також як поля формування національно-політичних ідентичностей. Тому нашою метою є дослідження підходів зарубіжних і вітчизняних науковців до розуміння понять «культурний простір», «національна ідентичність», «політична нація» та її роль і місце у суспільно-політичному дискурсі.

Важливість об'єднавчого потенціалу культурного простору в нації— та державотворенні неодноразово відзначалася тео-

ретиками націоналізму. Так, англійський дослідник Е. Гелнер, який розглядав націоналізм у широких історичних рамках, у контексті загальної еволюції людського суспільства, відзначає важливість культурної складової для формування націоналізму, а саме – потреби в гомогенній культурі, де під культурою розумів спосіб зв'язку, характерний для суспільства, тобто передусім стандартизовану літературну мову, систему освіти, засоби поширення та зберігання інформації тощо⁴. В концепції Е. Гелнера особлива увага приділена мові та системі освіти, як стандартизуючим чинникам культури. Однак до цього переліку українська дослідниця Т. Злобіна додає інші, не менш важливі для сучасних національних проєктів, а саме засоби масової інформації, політика пам'яті тощо. Такий погляд знаходимо у Б. Андерсона, який називає друковані засоби масової інформації одним із основних чинників формування модерних націй («уявних спільнот») в добу капіталізму, а урядові постанови, переписи населення, карти, локальні музеї, дослідження місцевих пам'яток тощо – як важливі фактори формування національних проєктів у постколоніальних країнах⁵.

Аналіз результатів наукових досліджень свідчить, що поняття культури як складової націєтворчого проєкту можна трактувати і більш широко. Л. Грінфелд у праці «Націоналізм: п'ять шляхів до модерності» стверджує, що для розвитку націоналістичних ідей необхідна «надсоціальна система», або спільний простір. «Запозичення передбачає існування спільної моделі, а така модель могла існувати тільки в соціумах, які однозначно були б важливими один для одного. Цілком вірогідно, що вперше такий єдиний соціальний простір створило християнство, потім, ймовірно, Відродження»⁶.

Про культурний простір як ментально-ціннісне поле пише Р. Шпорлюк⁷. Такий підхід поділяє М. Т. Степико, який зазначає, що «поняття «культурного простору» обіймає родину пов'язаних культур і є значно привабливішим для представників цих культур, ніж політичні й соціальні інституції, адже висловлює не політичні чи економічні гасла, а пов'язує на основі спільної мови, релігії, звичаїв, цінностей»⁸. Наприклад, для західноєвропейського культурного простору це «спадщина римського права, іудео-християнська етика, ренесансний гуманізм та

індивідуалізм, просвітницький раціоналізм і наука, мистецький класицизм та романтизм, а передусім – традиції громадянських прав та демократії»⁹.

Націоналізм поділяють на «культурний» (східний) та «політичний» (західний). Цей поділ близький до теорії етнічних та політичних націй. Ідеалом політичного націоналізму є політична спільнота освічених громадян, об'єднаних спільними законами і звичаями. Культурні націоналісти, наприклад, Д. Гатчінсон, розглядають націю як особливу цивілізацію, яка є наслідком її унікальної історії, культури і географічного середовища¹⁰. Проте багато науковців вважають, що культурний націоналізм є регресивною силою. Так, Ганс Кон¹¹ та Ернест Гелнер¹² вважають, що культурний націоналізм є дієвим для формування націй у відсталих, здебільшого аграрних культурах, однак сам по собі не відкриває шляху для суспільно-політичної модернізації. Інші дослідники, зокрема Джон Гатчінсон, зазначають, що звернення культурних націоналістів до самобутньої культури свого народу не є втечею від світу, а способом модернізації власної національної спільноти, адекватним тим історико-культурним умовам, в яких ця спільнота опинилась. Д. Гатчінсон критикує позицію Г. Кона та Л. Грінфелд і відзначає, що, попри слухність ототожнення такого націоналізму із захисною реакцією освічених еліт на чужорідні модернізаційні проекти, формування культурних націоналізмів у Центральній-Східній Європі та важливість культурно-народницької складової в цьому процесі було не поверненням до сільськості, хуторянством, а намаганням осучаснити власну спільноту, поєднавши минуле й сучасність на найвищому рівні, вийти на рівень розвинених, самодостатніх світових націй – в той спосіб, який відповідав тодішній ситуації¹³.

Україну частіше розглядають як країну, для якої типовий культурний націоналізм. Ідея Е. Гелнера щодо ваги культурного простору в проекті нації в Україні реалізується переважно у формі закликів від політиків, посадовців та громадських діячів про захист вітчизняного виробника культурного продукту та національного «мовно-культурного» чи «інформаційно-культурного» простору. Проте поняття «культурного простору» може мати різне семантичне навантаження відповідно до сфери використання та позиції автора. Так, Т. Злобіна пропонує визначен-

ня культурного простору як сукупності процесів організації просторового середовища у культурі як на фізичному (перебудови, реконструкції тощо), так і на символічному (означення, репрезентація та інтерпретація) рівнях. Дослідниця обґрунтовує взаємозв'язок між організацією культурного простору та становленням української політичної нації. Культурний простір є тим середовищем, особливості якого (зокрема, семантика, створення місць пам'яті, репрезентаційний дискурс) впливають на формування історичної пам'яті та загальних ціннісно-світоглядних орієнтацій у суспільстві. Ідеї, представлені в культурному просторі, зумовлюють сприйняття та відтворення демократичних і громадянських ідеалів, специфіку національної ідентичності¹⁴.

Історія України свідчить, що проблеми формування національного культурного простору актуалізуються у зв'язку з осмисленням власної культурної самобутності в умовах загострення зовнішніх інформаційних та культурних впливів, які створюють загрози суверенітету та територіальній цілісності держави. Зіткнення з потужним (а у випадку російської культури – агресивним) культурним впливом спонукає до означення свого, унікального культурного поля, яке матиме потенціал творення національної ідентичності. Адже культура через сукупність культурних норм, практик, продуктів формує дуже важливу, додаткову, часом – віртуальну та емоційну, площину, яка не менше, ніж фізична територія, з одного боку, потребує захисту від небезпечних впливів, а з іншого – сама утворює захисний щит для держави та нації. Найбільш важливими у цьому процесі є комплекс гуманітарних політик держави (культурна, освітня, інформаційна), а найбільш вразливими – культурні індустрії (кіно, театр, телебачення, попмузика, книговидавництво, комп'ютерні продукти тощо) та ЗМІ.

Нині ми є свідками, якими можуть бути наслідки звуження поняття культурного простору до «мовно-культурного», особливо у риторичі посадовців та політичної еліти, без забезпечення присутності національного культурного та інформаційного продукту на всій без винятку території країни. Саме такий стан призвів до неприйняття і ворожості досить великих груп населення окремих районів Донецької та Луганської областей та Криму, де в культурному та інформаційному просторах панував росій-

ський продукт, до українського контенту цього простору та, як наслідок, до української державності. Тому український культурний простір ми розглядаємо з політичної точки зору, тобто як простір, що належить українській політичній нації, тобто усьому народу України, і потребує постійної уваги та захисту з боку держави та громадськості.

Таку позицію поділяють вітчизняні науковці В. Лісовий, М. Степико та ін. Так, В. Лісовий стверджує, що формування націй здійснюється шляхом нового синтезу елементів етнокультури, призначеного об'єднати попередню культурну різноманітність¹⁵. США, які є класичним прикладом політичної нації, спочатку позиціонувались як «плавильний казан» різноманітних етносів. Згодом цей термін було замінено на більш адекватний – «культурна поліфонія»¹⁶, адже попри етнічне різноманіття американське суспільство є політичною спільнотою громадян, які сповідують спільні демократичні принципи, політичні ідеали та переконання.

М. Степико зазначає, що державотворчі процеси, які відбуваються сьогодні в Україні, багато в чому схожі з аналогічними процесами, що відбувалися у Північній Америці. На теренах сучасної України осідали великі та малі народи внаслідок потужних цивілізаційних рухів, значна частина її території була заселена під час колонізації у XVI – XIX ст. У ній брали участь не тільки етнічні українці (малороси) та росіяни (великороси), а й німці, вірмени, євреї, греки, болгары тощо. Польська, части румунська й угорська колонізація українських земель мала характер феодалної експансії. Проте й вона справила значний вплив на формування поліетнічності сучасної України. Отже, практично всі етнічні групи України закономірно вважають регіон проживання своєю батьківщиною¹⁷. М. Рябчук пише про те, що громадянський аспект визначається уявленнями респондентів про підстави належності до їхньої нації (місце народження, етнічність батьків, громадянство, знання мови, культури й традицій тощо)¹⁸.

Поняття політичної нації як нації, що здійснила політичне самовизначення і стала державною; а також поняття політичної нації, сформоване ще під час подій Великої французької революції, відповідно до якого поняття «представник нації» отожд-

нюється з поняттям «громадянин держави» (саме таке розуміння нації найпоширеніше у розвинених країнах Заходу, де порівняно рано сформувалися національні держави)¹⁹, тобто політичної нації, яка базується на основі спільних громадянських цінностей, прав і свобод, є адекватним для використання в Україні.

Т. Злобіна обґрунтовує думку про те, що для вдалого використання потенціалу культурного простору у впливі на ідентичність необхідний також виважений управлінсько-територіальний підхід до цього явища. Культурне різноманіття українських регіонів, яке є наслідком певних історико-політичних процесів, має бути прийняте як факт, як основа, на якій вибудовуватиметься стратегія управління культурним простором в інтересах української політичної нації. Підґрунтям цієї стратегії повинно стати узгодження (за принципом «різні – але єдині») регіональних ідентичностей, а не уніфікація за певною (мовною, етнічною) ознакою. Дослідниця робить висновок, що мовно-етнічний підхід до формування і захисту культурного простору є наслідком домінування парадигми культурного націоналізму протягом тривалого часу в Україні. Формування української політичної нації вимагає нових стратегій організації культурного простору, які враховуватимуть різні рівні цього явища – репрезентації простору, ступінь прояву різних ідеологій в культурному просторі та їх зміст, зокрема організація місць пам'яті, встановлення пам'ятників, урбаністична топоніміка, характер історико-краєзнавчого дискурсу регіонів, присутність та вплив конфесійних груп, зміст освітніх програм, рівень доступу громадян до публічного простору, до культурного та освітнього капіталу; повсякденні просторові практики (типи вирішення житлових проблем, культура спілкування, робоча та корпоративна етика); репрезентаційний простір – освоєння та використання публічного й культурного простору самими громадянами, його проживання, розуміння, самоідентифікація з певними культурними наративами. Наведений перелік не є ні повним, ні досконалим, його можна розширювати та доповнювати, однак він вказує напрям мислення і аналізу, який слід використовувати при управлінні культурним простором в інтересах національної безпеки держави. Культурний простір (як сукупність зазначених вище вимірів цього поняття) має як своєрідні характеристики в

окремих регіонах України, так і спільні ознаки на всій території держави. Державне управління культурним простором може ґрунтуватися лише на докладному аналізі (розумінні причин) регіональних відмінностей та спільних рис²⁰. Переважно погоджуючись з такою позицією, вважаємо за доцільне зауважити, що регіональні ідентичності є важливою складовою української політичної нації за умов визнання населенням кожного регіону спільних громадянських та національних цінностей Української держави, що передбачає наявність цілісної державної гуманітарної політики.

Отже, суспільна консолідація навколо загальної мети, а саме формування української політичної нації, на нашу думку, є важливою складовою та чинником державотворення. Така мета передбачає наявність у культурному просторі певних цінностей, ідей та уявлень, які впливають на формування національно-політичних ідентичностей громадян. Якість та цілісність культурного простору великою мірою залежать від державної гуманітарної політики, яка має, по-перше, виробити ідеологію української політичної нації та, по-друге, забезпечити її домінування у культурному просторі. Така ідеологія має базуватися на цінностях демократії, свободи слова, рівності та відповідальності усіх перед законом, що дозволить представникам різних культурних та регіональних груп ідентифікувати себе як українців та гарантом цих цінностей вважати державу Україна. Перспективу подальших розвідок вбачаємо у дослідженні безпекових факторів, що впливають на розвиток культурного простору.

1. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність. Київ: Основи, 1994. С. 23. 2. Злобіна Т.Г. Роль культурного простору у процесі становлення української політичної нації: автореф. дис.канд. філос. наук: 21.03.01 / Рада нац. безпеки та оборони; Нац. ін.-т проблем міжн. безпеки. Київ, 2009. 24 с. С. 1. 3. Майнеке Ф. Загальний погляд на націю, національну державу і космополітизм. *Націоналізм: Антологія*. 2-ге вид. / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ.: Смолоскип, 2006. С. 264–273. 4. Gellner E. *Nations and Nationalism*. New York: Cornell University Press, 1992. P. 8–12. 5. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. Київ: Критика, 2001. 272 с. 6. Greenfeld L. *Nationalism: Five Roads to Modernity*. Cambridge: Harvard University Press, 1993. – P. 495. 7. Шпорлюк Р. Формирование современной Украины: западное измерение. *Перекрестки*. 2006. № 1. С. 15. URL: <https://en.ehu>.

- lt/wp-content/uploads/2017/11/CrossRoad_1-2_2006.pdf 8. Степико М.Т. Феномен політичної нації. *Українська політична нація: генеза, стан, перспективи* / В. С. Крисаченко, М. Т. Степико, О. С. Власюк та ін.; за ред. В. С. Крисаченка. Київ: НІСД, 2006. С. 39. 9. Там само. 10. Гатчінсон Д. Культурний і політичний націоналізм. *Націоналізм: Антологія*. 2-ге вид. / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ: Смолоскип, 2006. С. 499. 11. Кон Г. Західний і східний націоналізм. *Націоналізм: Антологія*. 2-ге вид. / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ: Смолоскип, 2006. С. 479–483. 12. Gellner E. Nations and Nationalism. New York: Cornell University Press, 1992. P. 8–12. 13. Гатчінсон Д. Цит. праця. С. 505–506. 14. Злобіна Т.Г. Цит. праця. С. 5. 15. Лісовий В. Культура – ідеологія – політика. Київ: Вид-во імені Олени Теліги, 1997. С. 44. 16. Степико М.Т. Цит. праця. С. 39. 17. Степико М.Т. Сучасний етап становлення української політичної нації: характерні особливості. *Стратегічна панорама*. 2004. № 1. URL: http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/2004_1.php 18. Рябчук М. Ю. «Химера національної ідентичності»: кілька методологічних проблем. *Наукові Записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2018 / 3-4 (95–96) (травень–серпень). С. 20. 19. Степико М. Т. Сучасний етап становлення української політичної нації: характерні особливості. *Стратегічна панорама*. 2004. № 1. URL: http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/2004_1.php 20. Злобіна Т.Г. Цит. праця. С. 6.

References

1. Smit Entoni D. Natsionalna identychnist. Kyiv: Osnovy, 1994. S. 23.
2. Zlobina T.H. Rol kulturnoho prostoru u protsesi stanovlennia ukraïnskoi politychnoi natsii: avtoref. dys.kand. filos. nauk: 21.03.01 / Rada nats. bezpeky ta oborony; Nats. in-t problem mizhn. bezpeky. Kyiv, 2009. 24 s. S. 1.
3. Maineke F. Zahalnyi pohliad na natsiiu, natsionalnu derzhavu i kosmopolityzm. *Natsionalizm: Antolohiia*. 2-he vyd. / Uporiad. O. Protsenko, V.Lisovyi. Kyiv: Smoloskyp, 2006. S. 264 – 273. 4. Gellner E. Nations and Nationalism. New York: Cornell University Press, 1992. P. 8 – 12. 5. Anderson B. Uciavleni spilnoty. Mirkuvannia shchodo pokhodzhennia u poshyrennia natsionalizmu. Kyiv: Krytyka, 2001. 272 s. 6. Greenfeld L. Nationalism: Five Roads to Modernity. Cambridge: Harvard University Press, 1993. – P. 495. 7. Shporlyuk R. Formirovanie sovremennoj Ukrainy: zapadnoe izmerenie. *Perekrestki*. 2006. № 1. S. 15. URL: https://en.ehu.lt/wp-content/uploads/2017/11/CrossRoad_1-2_2006.pdf 8. Stepyko M.T. Fenomen politychnoi natsii. *Ukrainska politychna natsiia: geneza, stan, perspektyvy* / V. S. Krysachenko, M. T. Stepyko, O. S. Vlasiuk ta in.; za red. V. S. Krysachenka. Kyiv: NISD, 2006. S. 39. 9. Tam samo. 10. Hatchinson D. Kulturnyi i politychnyi natsionalizm. *Natsionalizm: Antolohiia*. 2-he vyd. / Uporiad. O. Protsenko, V. Lisovyi. Kyiv: Smoloskyp, 2006. S. 499. 11. Kon H. Zakhidnyi i skhidnyi natsionalizm. *Natsionalizm: Antolohiia*. 2-he vyd. / Uporiad. O. Protsenko, V. Lisovyi. Kyiv: Smoloskyp, 2006. S.479 – 483. 12. Gellner E. Nations and Nationalism. New York: Cornell University Press, 1992. P. 8–12. 13. Hatchinson D. Tsyt. pratsia. S. 505 – 506. 14. Zlobina T.H. Tsyt. pratsia.

S. 5. **15.** Lisovyi V. *Kultura – ideolohiia – polityka*. Kyiv: Vyd-vo imeni Oleny Telihy, 1997. S.44. **16.** Stepyko M.T. Tsyt. pratsia. S. 39. **17.** Stepyko M. T. Suchasnyi etap stanovlennia ukrainskoi politychnoi natsii: kharakterni osoblyvosti. *Stratehichna panorama*. 2004. № 1. URL: http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/2004_1.php **18.** Riabchuk M. Y. “Khymera natsionalnoi identychnosti”: kilka metodolohichnykh problem. *Naukovi Zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy*. 2018 / 3-4 (95-96) (traven-serpen). S. 20. **19.** Stepyko M. T. Suchasnyi etap stanovlennia ukrainskoi politychnoi natsii: kharakterni osoblyvosti. *Stratehichna panorama*. 2004. № 1. URL: http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/2004_1.php **20.** Zlobina T.H. Tsyt. pratsia. S. 6.

***Barna Oleg.* Cultural space as a field of formation of national and political identities**

The history of Ukraine shows that the problems of formation of the national cultural space are actualized in connection with the understanding of their own cultural identity in the context of exacerbation of external information and cultural influences that threaten the sovereignty and territorial integrity of the state. Confrontation with a powerful (and in the case of Russian culture – aggressive) cultural influence forces one to identify its own, unique cultural field, which will have the potential to create national identity. After all, culture through a set of cultural norms, practices, products forms a very important, additional, virtual and emotional plane, which is not less than a physical territory, on the one hand — it requires protection from dangerous influences, and on the other — it forms a protective shield for the state and nations. The most important in this process are the complex of humanitarian policies of the state (cultural, educational, information), and the most vulnerable are the cultural industries (cinema, theater, television, pop music, books, computer products, etc.) and the media.

Narrowing the notion of cultural space to «linguistic and cultural», especially in the rhetoric of officials and the political elite, without ensuring the presence of national cultural and information products throughout the country, has led to the rejection and hostility of quite large populations of certain areas of Donetsk and Luhansk regions and Crimea, where the Russian product dominated the cultural information space, to the Ukrainian content of that space and, as a consequence, to the Ukrainian statehood. That is why we view the Ukrainian cultural space from a political point of view, that is, a space belonging to the Ukrainian political nation, that is, to the whole nation of Ukraine, and which requires constant attention and protection of the state and the public. Regional identities are an important component of the Ukrainian political nation in the face of the recognition by the population of each region of the common civic and national values of the Ukrainian state, which presupposes a coherent humanitarian policy.

Social consolidation around a common goal, namely, the formation of the Ukrainian political nation is an important component and factor of state formation. Such a goal implies the presence in the cultural space of certain

values, ideas and ideas that influence the formation of national and political identities of citizens. The quality and integrity of the cultural space depends to a large extent on the state humanitarian policy, which should develop the ideology of the Ukrainian political nation and ensure its dominance in the cultural space. Such ideology should be based on the values of democracy, freedom of speech, equality and responsibility of all before the law, which will allow representatives of different linguistic, cultural, denominational groups to identify themselves as Ukrainians and as a guarantor of these values to consider the state of Ukraine.

Key words: political nation, national identity, cultural space, humanitarian space.